

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԵՒԱ ՈՒՐԲԱԹ 28 ՄԱՐՏԻ 1852

ԹԻՒ 412

ԶՄԻՌՆԵՒԱ, 28 Մարտի :

Կարծեմք թէ հարկաւորութիւն չունիմք հաճեալ զգարեալ հասարակութիւնը, թէ որքան վշտալի է մեզ կրիւք գրուած վիճարանական յօդուածներ հրատարակել. քանզի շատ անգամ ըսեր ենք լրագրոյս միջոցաւ և կրկին մը այսու առթիւ թէ, որչափ որ օգտակար են հանդարտ ոգով գրուած վիճարանական գաղափարները, նոյնչափ ևս վնասակար են կրիւք գրուածները, և փոխանակ ճշմարտութիւնը երևան հանելու, որ ամէն ուսումնական վիճարանութեանց նպատակը, պէտք է ըլլալ, բանակուելութեանց պատճառ կրկան, և հետեւեալ եղբայրսիրու թեան ոգին կրտսիրացնեն ազգին մէջ :

Վերջ ըսինք թէ, հարկաւորութիւն չունիմք համոզուելու. քանզի Արշալոյս Արարաբեան երկու տասնամեայ ընթացքը հաստատուն վկայ մըն է իւր խաղաղասիրական սկզբանցը : Ի վերայ այս ամենայնի՝ ժամանակին ստիպողական և փափուկ պարագաներէն հարկաւորութիւն և բարեւեր հասարակութեան մեծագոյն մասին խնդրոյն զիջանելով կը պարտաւորեմք երբեմն ուրիշներէ գրուած քիչ մը սատիկ յօդուածներ ևս հրատարակել, սակայն անմիջապէս և հաստատուն պահելով միշտ լրագրոյս չէզոքութիւնը, միանգամայն յիշեցնելով երկու հակառակորդ կողմանց ևս, թէ հոգւոյ հանդարտութիւնը ուսումնական և վեհանձնական վիճարանութեանց պիտաւոր յատկութիւններէն մէկն է :

Ս'եր յարգոյ ընթերցողները տեսան, թէ այս խաղաղասիր և չէզոք շահիղէն դուրս չեղաւ Արշալոյս, երբոր պարտաւորեցաւ իմ յազարայն ստորագրութեամբ գրուած գաղափարական յօդուածները հրատարակել : Բայց և այնպէս կը ցաւի մեծագոյն, որ այս վիճարանութիւնը երկու թաւով ծանրացաւ, և եղբայրսիրութիւնը ու միաբանութիւնը ազգին մէջ նուազեցնելու առիթ մը եղաւ : Վասնորոյ կը համարեմք այսօր խոնարհաբար աղաչելու երկու հակառակորդ կողմը ևս, որպէսզի մինչև ցայսօր փոփոխակի գրուած գաղափարական խօսքերը մոռնալով, և ըստ այսմ մասին իրենց ունեցած փոխադարձ իրաւ-

ունքը ազգին սիրոյն զոհելով, բարեհաճին իրաւուն հետ հաշտուելու քրիստոնէական հեղուծք և անխաղաղութեամբ :

Սիրելի է մեզ հաւատալ թէ, իմ յազարայն ստորագրութեամբ հետեւեալ խաղաղասիրական նամակը՝ զոր յօժարամիտ կը հրատարակեմք, այս ցանկալի հաշտութեան դուռ մը պիտի բանայ ի մխթարութիւն բոլոր ճշմարիտ ազգասիրաց :

«Արգոյ հրատարակիչ»

«Կոստանդնուպոլիս, 20 Մարտի 1852 :

«Առուժական խնդրոց վրայօք սմէն լուսաւորեալ ազգաց մէջ քննութիւն, դատաքննութիւն և մինչև գրի խաղաղական պատերազմ մինչև ցայսօր ըլլալը և աննոյմէ յառաջ եկած մտաւոր կրթութեան ու այլալու ուղղութեանց օգուտները՝ արդէն ազգիս քաղաքականացեալ մասին յայտնի ըլլալով, չեմ ուզեր ձեր յարգի ընթերցողաց ձանձրուի տալով հեռանալ մեր ըսելիքէն :

«Ես օրինակ գրչի պատերազմ մըն ալ մեր ու Վ. Չամուռեանին մէջ հերուրէն ի վեր պաշտահեցաւ բոլորովին հակառակ մեր լուսութիւն և համբերութիւն սիրող բնաւորութիւն : Բանի մը տարիէ ի վեր է որ Վ. Չամուռեանին թարգմանած կամ շարադրած տետրակները և Հայաստանի թերթերը ձեռքերնիս կը պտտեմք : Բայց մենք խաղաղութիւնը վերագոյս սեպելով, անոր անտեղի կարծեաց սրբագրութեանէն միշտ լուսութիւնը պատուեցինք, հաստատութեամբ գիտնալով որ վերջապէս օր մը ծանրաբայլ ճշմարտութիւնը պիտի երևան ելլայ. և ամենին միտերնիս դրած չէինք այս յայտնութեանը գործիք ըլլալու. սակայն շատ չ'անցաւ որ Վ. Չամուռեանը մեր նախագահութիւնը արդարացոյց իր սրբաքննութեանը տակը երբոր ձգեց օրագրի մը մէջ հրատարակել տուած մեր մէկ յօդուածը. որով և զմեզ կամայ մենամարտութեան ասպարէզը ելելու պարտաւորեց իրեն պատասխանաւոր ըլլալու, և կարծիքները ևս քննելու և հերքելու. ասոր համար մենք մինչև ցայսօր պատասխան տալէն և ինքզինքնիս պաշտպանելէ զատ ուրիշ բան ըրած չունինք :

«Վ. Չամուռեանը բաւական չտեպելով, ընդգէմ մարդավարութեան գործածած իր երգիծա-

բանութեան ոճերը, որնոր անպատշաճ կըսեպուն այսպիսի խնդրոց մէջ, և փոխանակ մեր պատասխանը առնելէն ետքը գաղափար, սկսաւ ևս քան զէս բորբոքելու բանակուելութիւնը՝ մեր վրայ յարձակելով թէ Հայաստան անուն լրագրոյն և թէ Արշալոյս Արարաբեանը, ինչպէս յարգի ընթերցողաց յայտնի է. և որ առաւել անտանելի է մեզ՝ անփափաճ, իրիպատակի, խարտի, կերպիկոս, Գիտելի ծածկոտ, չարագործ, և այլ այսպիսի տղայական տիտղոսներով պսակեց զմեզ, որոց դէմ մենք ալ ուղղեցինք մեր վերջին պատասխանը՝ որ Արշալոյս Արարաբեան պատուական լրագրին 409 և 410 թիւերով հրատարակեցաւ, և պարտաւորեցանք մենք ալ խտուծը վարուելու իրեն հետ :

«Եթէ ամենապատիւ Պատրիարք սրբազան Հայրերնիս յիշեցնելով մեզի մեր քրիստոնէական անխաղաղութեան պարտքերնիս՝ մանաւանդ ներկայ բառանորդական սուրբ պահեցողութեան հոգեւոր կրթութեան հանդիսի մէջ գտնուած ժամանակին, և յատկապէս ներողամտութեան, եղբայրսիրութեան և հաշտութեան յորդորելով, մենք մեր կողմանէ առ այս յօժար և պատրաստ ըլլանք հրապարակաւ կը յայտնեմք՝ Նորին Արք. բազմութեան հայրական հրամանացը համեմատելու թէ Վ. Չամուռեանին անձնական ունեցած պատուոյն դէմ գրչին չդապելով՝ անիրաւութեամբ ծանր անականներ տուել եմք, եւ կառնուեմք. բայց այնու պայմանաւ, որ ինքն ալ իր ըրած զրպարտութիւնները ետ առնելով՝ մեզի նոր առիթ չտայ այսուհետեւ իրեն դէմ նոր պատասխաններ գրելու :

«Իմ յազարայն»

Վ. սեմափայլ Սիսաք ամիրան, որ անցեալները Տփլիս ճանապարհորդութիւն մը ըրած էր, ամայն 17ին հասեր է ի Կոստանդնուպոլիս Դրապի զոնի շոգենաւով : Յիշեալ բարեգութ Սիսաք իւր բարձր աստիճանին վերաբերեալ արժանաւոր յարգանք և պատուով ընդունուել է ի Տփլիս վեհափայլ սրբազնասուրբ Կաթողիկոսէն և նոյն բաղաբնի մեծամեծներէն : Սեմափայլ Սիսաք ամիրան Տփլիսէն վերադառնալով իւր ազգասիրական և բարեպաշտական գրացմանց ապացոյցներ ձգեւ է ի Վեհապալատ, ուր Հայոց

ՔԱՂԱՔԱՔԱԿԱՆ

ՕՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

ՇԱՌԻՐ ԼԻՆԵՒ

ԲԱՆԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆՑ ԶԱՐՏԱՐԱՄԵՏ

Թարգմանեալ յայտն 1850 թ. ինքոյն աշխատանքի պատմեալ Սիսի, Յովհաննէս, Սարգիս և Յակոբի աշակ, լատինաց Պողոս Արայի Տաթևանց, որք էն յոստան ի Փարիզ :

(Շարունակութիւն և վերջ) (1)

Իշաւ որ Լուիսալին համալսարանին ժողովքը մէկը կը փնտրուէր՝ որ երթայ Լափոնի երկիրները և հոն տեղի հողը ջուրը բերքը՝ խոտերը և ժողմունքները աղէկ մը քննելու և ճաննալու : Ո՛վ ալ մէկը աս աշխատակի ճամբորդութիւնը սիրով վրան կառնէր : Իննէնէն զատ, որ շուտով մը հազարմեցաւ. հաստըղիկի զիմացիուն չուխայէ մէկ կարծ հագուստ մը հագաւ, ան երկիրներուն ցորտուն համար, մէկ մենծ լայն շափմայ մը գլուխը անձրեւէն և հովէն պահպելու համար, մէկ կաշի սոսորակ մը՝ մէջը տուփեր խոտերու և ծաղիկներու համար. և ձեռքը գաւազան մը ձոթը

երկաթ անցուցած, և բիմալ ստակով ճամբայ ելաւ. և գնաց պտուղներով ան ձիւնոտ լեռները, և թաց սահմանուկ դաշտերը. և ամէն տեղ գետնի տակ տները մոնելով, և անոնց նորերը կերակուրները ուտելով, Եօզեփէն Լափոնին իշաւ ծովուն մօտերը՝ օխոր ութը ամսէ ետեւ : Իւր Պոթէնի ծոցը բռնելով պտուղեցաւ եկաւ Պիլլանտէն՝ Արանտ կղզիները. և անկէ դարձաւ Լուիսալ, շատ նորանոր ծանօթութեամբ և նոր նոր ծաղիկներու և խոտերու և հանքերու օրինակներով :

Աս դժուարին ճամբորդութիւնը իննէն շատ օգտակար եղաւ, և շատ լոյս տրվաւ իրեն. այլ ան մեծ օգուտը որ պիտի ըլլար համալսարանին բնագիտութիւնը ծաղիկեցնելու, ետ մնաց և ուշացաւ : Որովհետեւ ան ծերունի Ուիլսոնէր իր պաշտպանը մեռեր էր. և մէկալ դասաւանդները փոփոխվել էին. և ան վարպետը որ քանի մը տարի առաջ Լուիսալ հանելուն ատենը յանձնարարական թղթով իննէն, անոր գրուածքները կարգաց ու անարգեց, և ետեւ անոր առաջ գալուն և պատուոյն վրայ նախանձէն կը ձաթէր, աս միջոցին որ իննէն ճամբայ կընէր, մեծ վարպետի կարգ անցեր էր. և մէկալ վարպետներուն սիրտը պըղծեր էր իննէն վրայ. ուստի իրեն ժանիք

ցըցուցին՝ վրայէն առին ան պատիւը հասարակաց դաս տալու և արգիլեցին :

Իննէն գիտէր՝ որ ճշմարիտ և կատարեալ ի մաստուններուն սիրտը, սուրբ Հոգին՝ սէր և խաղաղութիւն և արդարութիւն կը քննակի. այլ կիսկատար իմաստնոց սիրտը՝ որոնց իմաստակ կը կանչենք, չոր հոգին սատանան կը ձկնուած նստերէ՝ իր բուն խանութիւն մէջ, և պարապ չէ նստերէ՝ օրիւկ կը քաշէ միշտ՝ որ նախանձը միշտ հրահրի և իր չար ներգործութիւնները ընէ : Ինտոր ալ մէն ատեն, ամէն ազգաց մէջ՝ ան մեկզմէկ չըքաշենին և ատենին կերենայ, ովոր աս իմաստակաց հետը քիչ մը էլ և մուտ ընէ՝ չար հոգին յայտնի կը տեսնայ, Լուիսալի չարն է, աս մեկզմէկ հրեւելուն, և մէկմէկ հորը փորելուն ապագայութիւն կըսեն : Իննէն որ չէ թէ միայն քանի մը ուսումնական գիտութեամբ ըրեղը լեցուցեր էր, այլ իր սիրտը հաստատուն բարոյական սուրբ սկզբունքներով որ սաղբեր էր, և դիմացը ելլող քաջ կը ճաննէր, անոր համար աս դիւ անդին դուները չընկաւ, իր արդեանցը իրաւունքը խնդրելով՝ որ չկարծեն թէ հայ կը մուրայ ուստի գլուխը քաշեց գնաց Տաթևանց, որ պղտիկ բաղաբ մըն է. և հոն բժշկութեւ պրուէրաւ կը քանցնէր խոտերուն և արմատներուն օւժը

(1) Տես լրագրոյս 399-400 401-402 և 411 թիւերը :

—Հաշակաւոր բանաստեղծ մօսիւ տը | ամար թիւին | Ե Սիւլիւսի օր անուն նոր օրագրոյն առաջի թիւը ամսոյս 4-16ին հրատարակեցաւ :

—Վալէվսի կոմսը՝ որ Վաղղիոյ դեսպան է ի | ռնտոն , և որուն յանկարծ փարիզ գալուն համար զանազան մեկնութիւններ տուին (Նիգիւյ լրագիրները , անցեալ շաբթու մեկնեցաւ իւր պաշտօնին երթալու ի | ռնտոն :

—Հասարակապետական կառավարութեան պաշտօնէից (մինիսթր) տարեկան վարձքը՝ փոխանակ նուազելու բարձրացաւ : այսինքն 100 հազար ֆրանքի ընդունեցաւ : Իսկ պատերազմի և արտաքին գործոց պաշտօնեաները հարկադրեալ ըլլալով ևս առաւել ծախք ընել , անոնց տարեկան վարձքը՝ 130 հազար ֆրանք ըրին : Իւրի Ֆիլիպի թագաւորին օրով պաշտօնէից տարեկանը՝ 80 հազար ֆրանք էր , և 1848ին յեղափոխութեան ժամանակը 40 հազար ֆրանքի իջեցուցած էին :

—Պէլիայի կառավարութիւնը նոր կարգադրութիւն մը հաստատեց , որով այս տէրութեան զօրաց բանակին մէջ ծառայութիւն ընող բոլոր նիւայի ամէն պաշտօնատարաց ծառայ պիտի տրուի : Եւս կարգադրութիւնը սկսաւ սորէն ի գործ դրուիլ , քանզի բոլորնիցի զօրապետ Վրիւզէ վաքին իւր պաշտօնէն զրկուեցաւ :

ՓԱՐԻԶ , 17-29 մարտի : Վաղղիոյ խորհրդաւորը մեծ հանդիսիւ բացուեցաւ այսօր , և գահ երէն իշխանը ջերմեռանդ սիրով ընդունուեցաւ բոլոր ժողովականներէն : Վահերէցին պատգաւ մաքեր թուղթը կարգացուեցաւ , որուն մէջ լուսավորչու Վաղղիոնը կըսէ թէ , ինքը կրնար աւելի իշխանութիւն առնուլ իւր վրայ , բայց չուզեց այս բանը ընելու : Ի վերայ այս ամենայնի եթէ ժողովրդեան կամքը այս խնդրոյն նկատմամբ բացայայտ կերպիւ կը յայտնուի , և եթէ քաղաքական կուսակցութեանց գրգռութիւնը կը շարունակուի , յայնժամ պիտի պարտաւորի ևս առաւել իշխանութիւն առնուլ իւր ձեռքը :

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԵՐԵՏԵԼՆ
Չմիւսնիս , 28 Մարտի :

Վաղաքիս շրջականներէն առած լուրերնիս տըրտմալի են յոյժ ի մասին պահապանութեան արմատաց . որ խիստ հազուադէպ և գինեքը բարձրացած են , և որովհետեւ բնակիչաց շատը աղքատ և խեղճ անձինք են , ուստի յայտնի է թէ որքան նեղութիւն կը քաշեն սպարուստի կողմանէ : Վրիւսի մէջ զարին գինը՝ 17-18 ղուռու չի ելեր է՝ իսկ տանգուն պօրոյ քիլին . իսկ ալիւրին օխան 60 փաւրայի հազիւ թէ կ'առնուի եղեր , թէպէտեւ ցորենին նոր հունձը աղէկ և առատ կ'երևի , սակայն շատ կը վախցուի որ մարտինները այս տարի ևս մեծ փնտ պիտի պատճառեն արմատաց , և թէ ըստ ժամանակին հոգ չտարուի այս թեւաւոր ժամակաց սերմերը ջնջելու :

—Վահանգիս կուսակալ վեմափայլ Վիամիլ փաշան մեծ ուշադրութիւն կը մատուցանէ ուտելիք վերաբերեալ բաներուն աժան գնով և կը շնոր լըման ծախուելուն : Սնավաճառները և ձկնավաճառները մինչև ցայսօր ֆալիւր ըսուած կը զորոյն կը ծախուին : որով խիստ գիւրին է պահաս տալը . բայց մեր բարեխնամ կառավարչին հրամանաւր՝ հիմա իբրեւ ըսուած կը զորոյն կը վաճառեն . և շատ զգուշութիւն կ'ըլլայ տեղական կառավարութեան կողմանէ որ պակաս չտան : Իսկ պատուիրանադանները իրենց յանցանացը համեմատ բանտարկութիւն կը պատժուին : Եւս հացավաճառաց և ուրիշ սննդեան վերաբերեալ բան վաճառողներուն ամէնուն սաստիկ պատուէրներ կը տրուին միշտ , որ չըլլայ թէ պակաս ծախեն : Դարձեալ զանազան չորագործութեանց և գործութեանց առաջը առնելու համար հրաման տրուած է որ գինեւորները երեկոյն կանուխ գոցուին , և գինեվաճառաց խանութներուն մէջ գիշերը մարդ չարուկին . քանզի այս խանութները ժամանակէ մը ի վեր չարագործաց և աւազակաց ապստամբարան մը եղած էին . ուսկից գիւրութեամբ կրնային կերպ կերպ անօրէնութեանց ձեռք զարնել : Եւս օրինակ հայրական խնամատարութեանց և ուրիշ բարեկարգ տնօրէնութեանց համար , բոլոր հասարակութիւնը

արթնող է միշտ բարեգութ Վիամիլ փաշային երկար կենացը և երջանկութեանը համար :

Սեր վեմափայլ կուսակալը չորեքշաբթի օրը մուկներէն (թէլալ) միջոցաւ իւր հրամանը հրատարակեց . որ Օլտիկի տօնախմբութեան օրերը չըլլայ որ մէկը ատրճանակ (բիշոֆ) նետէ , և այս բարեկարգ հրամանին օրինազանց գտնուողները պիտի պատժուին ըստ սահմանեալ կանոնաց :

—Վաղղիոյ կառավարութեան առաջին թարգման վեմափայլ Նուպար պէյին ազնուուհի ըծալիցը՝ ընկերութեամբ արժանապատիւ և գիտնական տէր Վեորգ քահանային խառնուելու և տէր Վասպարեան Օմիւռնացի յարգոյ Սարգիս աղալին ամսոյս 20ին աւստրիական շոգենաւով հասաւ Իզմիր կոստանդնուպօլիսէն գալով , և հետեւեալ օրը շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը Վէքսանդրիա և անկէջ Վահրէ երթալու :

—Վաղղիոյ մէջ Վաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոս Սիւրբէյ իւր կառավարութեան թոյլտուութեամբ բանի մը ամսուան համար Վաղղիա երթալու ըլլալով , գնդապետ միստր Հիւլի Սոլոր առաջին խորհրդոյ բարտուղար է կոստանդնուպօլիս Վաղղիոյ դեսպանատան , հրաւիրուեցաւ որ Վաղղիոյ հիւպատոսութեան պաշտօնը վարէ փոխանորդաբար : Ուստի այս պաշտօնատարը ամսոյս 20ին աւստրիական շոգենաւով կոստանդնուպօլիսէն հասաւ , և հետեւեալ օրը շարունակեց իւր ճանապարհորդութիւնը Վաղղիա երթալու :

—Վերկարի սրտիւ կը ծանուցանեմ մեր յարգոյ ընթերցողաց , թէ Վաղղիոյ Վաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոսարանին առաջին թարգման մեծապատիւ և ազգասէր խաչիկ աղան Սիւրբեան շատ տարիներէ հետէ մեծ գործունէութեամբ և հաւատարմութեամբ ի գործ գրած ըլլալով իւր պաշտօնը , Սեմին Վրիտանիոյ կառավարութիւնը հաճեցաւ , ի նշան իւր գոհունակութեան , հիւպատոսի փոխանորդ տնուանել զիլիալ հայկազուն պաշտօնատարը՝ ի ներքոյ հրամանաց ընդհանուր հիւպատոսին Վաղղիոյ :

Վսպիկի երեւելի պաշտօնի մը արժանաւոր գրտնուիլը , որ խիստ հազուադէպ է մեր ազգին մէջ , ոչ միայն մեծաշուք և բարեխնամ խաչիկ աղալին պատիւ և փառաւորութիւն մըն է , այլև անտարակոյս ընդհանուր ազգին պարծանք մը կըրնայ համարուիլ :

—Հաշակաւոր և հարուստ սեղանաւոր պարոն Նորգաբի Վաղղիոյ՝ երկարատեւ և ցաւալի հիւանդութենէ մը ետեւ , երեքշաբթի գիշեր իւր մահկանացու պարտքը վճարեց ի հասակի գրեթէ 65 ամաց : Հանգուցելոյն յուղարկաւորութեան հանգէտը չորեքշաբթի օրը կէս օէն ետեւ խիստ փառաւորութեամբ կատարեցաւ , և իւր մարմինը ամփոփեցաւ Յունաց մայր եկեղեցին :

—Կը հաստատեն թէ Վեմիլի բնակող Հրէից Ուրբին մահմետական կրօնը ընդունելու է :

—Վեցեալ շաբթու մատակ ձի մը մէկ մտրուկ (թայ) ծնելու է , որուն մարմինը կարգէ դուրս մեծ , նմանապէս մորթի վրայի մազերը շատ մեծ են եղեր՝ պոչը խիստ թաւամազ և քիթը՝ շատ բարձր . այլև ճակատին վրայ մեծ ու եռանկունի աչք մը ունի եղեր : Զիտեւ տէրը վախնալով մօտենալ այս հրէշին բով որ մօրմէն զատէ , մայրը սպաններ է զանիկա՝ քանի մը ժամէն ետեւ :

—Վսպիկի արտաքոյ կարգի դէպք մը ևս Վստրին նահանգին մէջ Վեմիլի քաղաքի ըսուած գիւղը պատահեալ է մօտերս . այսինքն կով մը մէկ որթ (տանա) ծնելու է , որ երկու գլուխ , չորս աչք երկու պոչ և ութ ոտք ունի եղեր : Եւս հրէշ օր մը ապրելով՝ մեռել է :

—Իւմէլի թագաւորական սուրհանդակը (փօստա) , որ մարտի 16ին կըսպասուէր ի կոստանդնուպօլիս , ցաւալի դիպուածով մը չէ կրցեր հասնիլ : Վանգի Վիւմիլիսիոյ կողմերը աւազակաց հանդիպելու է . որոնք սպաններ են զճիւղարը և սուրհանդակը , և այս վերջինին բով եղած 200 հազար ղուշ չափ դրամը առել են , կըսեն :

—Տիւրքիէն հասած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն թէ , Վարեաղինսքի զօրապետին հրամանին տակ եղած գունդերը մեծ յաղթութիւն ըրեր են Չեքեղներուն վրայ Չեղչուեայի մէջ :

—Ինչոք մարտ ամիսը սաստիկ անձրեւ և սովորականէն դուրս ցուրտ ըրաւ այս տարի :

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԵՐԵՏԵԼՆ
Չմիւսնիս , 28 Մարտի :

Վաղաքիս առեւտրոյն երեւելի փոփոխութիւն մը չեղաւ մեր վերջի թիւէն ետեւ . միայն աֆիսնին գինը քիչ մը բարձրացաւ , և վերջի վաճառումը 112 ղուշի եղաւ չեքին : Վանապէս արմը տեսց գիները բարձրացան և հազուադէպ են . յորեանը՝ ըստ տեսակին կը ծախուի 19 1/2—27—28 թիւն , Նէհրին քիչ մը շարժում ստացաւ , և այս օրերս բաւական ապրանք վաճառեցաւ 9 1/2—10 1/2 ղուշի օխան : Հալիպի գիւտորին գինը՝ 660 670 ղուշէ կենդինարը : Վաղղիոյ և Օվիցեդի բանակեղէն արուեստակերտութեանը մեծ անշարժութեան մէջ կը գտնուին :

Բնակչոյ Դրամափոխութեան .

Ի ռնտոն	114 1/2—114 1/2	հինգնոցով :
Սարսիլիա	181—182	"
Թրեստ	362	"

ԹԱՆԱԽԱՆԻՒՄ
ՍՏԻՓԱՆԱՍԻ ԱՐԵՐԵՏԵԼՆ

Վարդապետի արեւելեան լեռնագիրութեան .
Յաղագս փորձական հոգեբանութեան
ՆԱՍԻ
Նոյնիւր ի գիտական հեղինակէն ի յիշատակ վաղաժամիկ մեծագործ մանկան
Յովհաննէս խաչապետի լաւարեանց .
Տպեալ ի Մոսկուս յամին 1851 .
Ի գործարանի Վաղղիոյ կողմէն Փրանսիայոյ :

Փիլիսոփայութիւնը որ խիստ պիտանի գիտութիւն մըն է , (քանզի անով կրնայ մարդ ճանաչել ինքզինքը , իւր մտաւորական կարողութիւնները , իւր ծագումը և վախճանը) զանազան մտաւորական կրթութեամբ . որոյ առաջինը և գրեթէ հիմն հոգեբանութեան է . այսինքն այն գիտութիւնը որ կը քննէ և կըստիճանէ հոգիին բնութիւնը , թէ ինչ է և ինչ բանի կարող , մարդոյ՝ մտաւորական կարողութիւնները կըստապարտ , կըստիճանէ և շատ կարեւորացնէ , ուստի այսպիսի օգտակար գիտութիւն մը անտարակոյս արժանի է ամենայն փութով սորսելու . Եւ ահա վերջինեալ արժանապատիւ հեղինակը , որ Վաղղիոյ կոստանդնուպօլիսէն վարդապետ (սոթթոր) է , և ուսուցչապետ ի Լաւաղեանց դպրոցին , պարզ և գիւրիմանակ ոճով իւր փորձական հոգեբանութեան ճառը լինած , և առաջին անգամ ազգերեսու մէջ այսպիսի հարկաւոր մատնան մը տպած ըլլալով , օրգորք բաւում գովութեան և շնորհակալութեան արժանաւոր է :

Հաւատարմ եմք թէ այս պատուական գործը՝ շատ հաճելի պիտի ըլլայ բոլոր ուսումնասիրաց , և հետեւաբար ազգասէր արքայ հեղինակին փաստակոյցը քաղաքութիւն մը , որ փիլիսոփայութեան մնացած մասերուն համար ևս սիրով աշխատութիւն յանձն առնու և համազգի ուսումնասիրաց փափաքը լեցնեն :

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԵՐԵՏԵԼՆ
Տպեալ ի կոստանդնուպօլիս յամին 1851 .

Ի պալատին պարոն Յովհաննէս Սիւլիւսիսի .
Հայերէն գրով ի լեզու թուրքաց շարագրեալ երգիծարանական (սոթթոր) և սիրահարական կեցող պատմութիւն մըն է : Հեղինակը , որ իւր անունը չէ յայտնած , բանիւրուն և աշխարհագէտ անձ մը կը լինի . և այս աշխատասիրութեանը մէջ իւր համազգի երիտասարդաց բարքը և վարքը համառօտի կը նկարար , գրէ , իրարու հետ և յատկապէս կանանց հետ կենցաղաւորութեան ժամանակը նոյն երիտասարդաց թիւթուութիւնները և անտեղի վարմունքը կատարագրէ . նմանապէս անոնց ինքնահաճոյքաւորութիւնները և ուրիշ զանազան պակասութիւնները կը պիւր մը կը յայտնուին , անոնց խառնուրդութեան արուեստակերպ եւլ ծիծաղելի ոճը յաւաք կըրեր , ուր կըսենուի գաղղիաբան բառեր և գաղղիացի ոճը (թուրքերէնի հետ խառնուած) :

Այլև շափահաս և ծերունի անձանց անմայր կամակորութիւնը (կոստանդնուպօլիս) և իրենց ընտանեաց մէջ բանեցուցած բռնութիւնը և անոնց ուրիշ պակասութիւնները և կրեական ատուութիւնները համառօտապէս նկարագրուած են :

Սիւլիւսի մեզ հաւատարմ , որ իւր այս դպրոցական և երգիծարանական խառնուրդը՝ որ գուցէ անմայր ծանր երեւի , հեղինակին նպատակը օգտակար ծառայութիւն մը ընել է իւր համազգեացը . որոնք յիշատակ կրնան օգուտ քաղել այս քրքրեց մտախոհ ընթերցանութենէն . ուղղելով իրենց բարքը , եթէ մանակցութիւն մը կըրնան անոր մէջ ստորագրուած թիւթուութեանց և մոլորութեանց հետ . որ գծագրութեամբ համարեալ ի գործ կը դրուին ազգին մէջ մասին մէջ ապաֆրանկան այսինքն Փրանկոյ սոթթորութիւնը այսպէս է բառերով :

Ազգայի Հեղինակի անուն գործը ութածալ թերթի վրայ տպեալ ընդամենը 438 էրեւել կըսալիսնայ : Եւ կը ծախուի ի կոստանդնուպօլիս շուկային կողմը գտնուած գրքավաճառաց խանութը , իսկ ի Վաղղիոյ սուրբ Երրորդութեան անուամբ Փրանկոյ կեղեղեցոյն գուռը պարոն Սիւլիւսին բով :

Ի վերջի կը ծախուի Արաբիայոյ Արաբաւանի գրաստեւը . և գինը 20 ղուռուշէ , ուղղ դրամ :

Հրատարակելու և տէր Լաւաղեայ .
Վաղղիոյ Վաղղիոյ .
Ի ՏԳՐԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԵՐԵՏԵԼՆ